

ROMAS ŠARMAITIS

Lietuvos istorikas, literatūrologas, publicistas, sovietinis partinis veikėjas.

Gimė 1909 m. spalio 26 d. Žukliuose, Ukmergės r., mirė 1995 m. liepos 20 d. Vilniuje, palaidotas Antakalnio kapinėse.

R. Šarmaitis 1921–1928 m. mokėsi Ukmergės gimnazijoje, 1928 m. buvo pašalintas iš gimnazijos už komunistinę veiklą, tais pačiais metais eksternu laikė egzaminus Rokiškio gimnazijoje ir gavo brandos atestatą. 1928 m. ir 1929 m. buvo įstojęs į Kauno universitetą, bet dėl areštų negalėjo mokytis. 1927–1929 m. LKJS, 1929 m. ir LKP Ukmergės parajonio komiteto narys. 1929–1933 m. (su pertrauka) kalėjo. Pasikeitimo politiniais kaliniais tvarka buvo išleistas į SSRS. Maskvoje dirbo LKP atstovybėje prie Komunistų Internacionalo vykdomojo komiteto 1935 m. baigė Vakarinių marksizmo-leninizmo universitetą prie Tarptautinės Lenino mokyklos.

1938–1939 m. kalėjo Tagansko kalėjime Maskvoje. 1939–1940 m. dirbo Svetimų kalbų literatūros leidykloje vertėju, V. Lenino bibliotekoje vyr. bibliotekininku. 1940 m. pabaigoje Lietuvos KP CK iškviestas atvyko į Kauną ir 1941 m. buvo paskirtas LSSR Valstybinės leidyklos pavaduotoju. Prasidėjus karui, išvyko į Maskvą, kur 1941–1942 m. dirbo LKP(b) CK sekretoriaus padėjėju. 1943–1944 m. – laikraščio „Tiesa“ redaktoriaus pavaduotojas, sugrįžęs į Lietuvą, 1944–1945 m. – laikraščio „Tiesa“ atsakingasis redaktorius. 1945–1946 m. – LKP(b) CK Agitacijos ir propagandos skyriaus vedėjo pavaduotojas. 1946–1948 m. – LSSR rašytojų sąjungos valdybos atsakingasis sekretorius. 1949 m. baigė Aukštąją partinę mokyklą prie VKP(b) CK. 1948–1984 m. – Partijos istorijos instituto prie LKP CK direktorius. 1947–1964 m. dirbo Vilniaus universiteto TSKP istorijos katedros vyresnioju dėstytoju, 1958 m. suteiktas docento vardas. 1961 m. apgynė kandidato disertaciją „Lietuvos Komunistų partijos susikūrimas ir bolševizmas (1918–1924 m.)“. 1949–1956 m. – LKP CK komisijos marksizmo-leninizmo klasikų raštų vertimams į lietuvių kalbą redaguoti narys. 1963–1985 m. – Lietuvos respublikinės SSKP istorijos mokslinių tyrimų koordinavimo tarybos pirmininkas, 1985–1990 m. – narys. 1972 m. išrinktas Mokslų akademijos

nariu korespondentu. 1976 m. apgynė istorijos mokslų daktaro disertaciją. 1949–1986 m. LKP CK narys, 1951–1984 m. LSSR Aukščiausiosios Tarybos deputatas.

R. Šarmaitis parašęs 24 knygas ir brošiūras, kaip atsakingas redaktorius parengė spaudai 77 knygas, buvo viena pagrindinių lietuviškųjų tarybinių enciklopedijų autorių. Išleista „Romas Šarmaitis: bibliografinė rodyklė, 1926–1985“ (1986, sud. Elena Mertinienė, Juozas Marcinkvičius). Kaip rašo Mindaugas Tamošiūnas 1994 m. spalio 26 d. laikraščio „Diena“ straipsnyje „Rūpėjo ne tik karjera, bet ir sąžiningas darbas“, „Mokslininkas tyrinėjo XIX a. pabaigos ir XX a. pirmosios pusės Lietuvos darbininkų socialdemokratinio ir komunistinio judėjimo istoriją, rašė taip pat to laikotarpio lietuvių literatūros istorijos klausimais. Jį domino žmonių likimai. Jo parengtos medžiagos pagrindu 1956–1961 m. buvo reabilituota 50 visuomenės veikėjų. Jau būdamas pensininkas parengė spaudai knygą „Lietuvos revoliucionieriai“ (V., 1988). Suprantama, praeitį vertino iš komunistinių marksistinių pozicijų, kritikavo nukrypimus nuo jų.“

R. Šarmaičiui skirti apdovanojimai – 1959 m. LSSR nusipelnęs kultūros veikėjas, 1961 m. LSSR nusipelnęs mokslo veikėjas, 1973 m. LSSR valstybinė premija, 1985 m. Latvijos SSR valstybinė premija.

Pavyko internete atrasti, kaip 2015 m. spalio 13 d. laikraštyje „Lietuvos aidas“ straipsnyje „In memoriam. 10 13. Paminėtos istoriko Vytauto Kancevičiaus mirties metinės“ rašoma, kad „Institutui [turima omenyje Partijos istorijos institutas] 1949–1984 m. vadovavęs Romas Šarmaitis, doras, sąžiningas žmogus, pats patyręs stalinines represijas, gerai suprato istorijos šaltinių svarbą ir mokslo darbuotojus orientavo visų pirma į istorijos šaltinių kaupimą ir publikavimą“ (autorius nenurodytas). Panašiai rašo ir dr. Algirdas Matulevičius 2012 m. spalio 10 d. laikraščio „Mokslo Lietuva“ straipsnyje „Lietuvos istorijos mokslo patriarchui profesorui Vytautui Merkiui atminti“: „Kaip taktiškas, ramaus, švelnaus būdo vadovas vertinamas žymus LKP veikėjas, žiauriai kankintas per stalinines represijas, vėliau tapęs Partijos istorijos instituto direktoriumi Romas Šarmaitis.“

LMA Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriaus
mokslinė sekretorė Aurika Bagdonavičienė

Naudoti šaltiniai:

1. Asmens byla. LMA archyvas.
2. Mindaugas Tamošiūnas, 1994 m. spalio 26 d. laikraštis „Diena“ straipsnis „Rūpėjo ne tik karjera, bet ir sąžiningas darbas“ (Asmens byloje, LMA archyvas.)
3. https://lt.wikipedia.org/wiki/Romas_Šarmaitis
4. http://lietuvai.lt/wiki/Romas_Šarmaitis
5. <http://www.aidas.lt/lt/in-memorial/article/13449-10-13-paminetos-istoriko-vytauto-kanceviciaus-mirties-metines>
6. <http://mokslolietuva.lt/2012/10/lietuvos-istorijos-mokslo-patriarchui-profesoriui-vytautui-merkiui-atminti-2/>

Virginijos Valuckienės nuotrauka iš asmens bylos.